

ság után, az Entwurf idején, nem hajlandó visszamenni újra a gimnáziumba. Ez Erdélyre semmikép sem illik, csak Majorosra. Nevezetesen 1829 óta tanít az akadémián is. Gimnáziumi tanárrá 1819-ben lett, akadémiai tanárrá 1838-ban választották. Az egyházkerületi bizottság ülése 1853-ban volt. Ha innen 15 évet visszaszámítunk, 1838 jön ki, amikor ő akadémiai tanár lett. E jegyzőkönyv 1845 s 1852 közt íratott. Irodalomtörténeti feljegyzések vannak benne. Ez már a III. kötet, tehát előtte már kettő volt. Ha Erdélyi írta volna, akkor Pesten kezdte volna ezt, de Majoros, aki magyart tanított az akadémián, itt Patakon írta, szorgalmasan készülvén előadásaira. — Harmadik kézirata a Fáy Ferenc algonok feletti *halotti beszéd* 1842-ből (száma : 306). Van azonkívül több kéziratos is tőle (1., beköszöntő beszéde: 398/9. I—II. szám; magyar s latin versei: 398/8, 3; 830/12; latin dissertatiója: 825/1; héber nyelvtani compendiuma: 450; levelei: 398/I—II, 2859. sz.; mindenes gyűjteménybeli feljegyzései: 440. sz.). Szinyei írói lexikona sem sorolja fel minden nyomtatott munkáját. Pl. nem említi Rozgonyi József feletti elégiáját, akadémiai székfoglaló beszédét. (Az értelem- és nyelvtudománynak, különösen a' nemzetinek, honi nyelven tökéletesítettnek, az értelmi műveltségre kiható munkálatai. Sárospatak 1838.) Rövid magyar nyelvtudománya nem 1839-ben, hanem 1840-ben jelent meg; ennek II. kiadása (Magyar nyelvtan elemei) 1846-ban.

GÜLYÁS JÓZSEF.

KAZINCZY GYERMEKKORI OLVASMÁNYA.

Maga Kazinczy és utána életírói is megemlékeznek gyermekkoruk kedves olvasmányáról, a *Tugendschule* c. német regényről. De a szerzőjét nem említik. A pataki nagykönyvtárban van egy ilyen c. könyv: Die wohlangerichtete neuerfundene Tugendschule, in welcher vier und zwanzig anmutige Historien zu erlaubter Gemüths-ergötzung der Jugend auf eine erbauliche Art vorgebracht und mit nützlichen Anmerkungen und Lehren begleitet worden von Melataon. (Rost János Lénárt írói álneve.) Zween Theile. Mit vielen Kupfern. Frankfurt und Leipzig, bei Gabriel Nicolaus Raspe. Év nélkül.¹ Valószínűleg ez az a híres Tugendschule, amelyet Kazinczy is oly szívesen olvasott.

GÜLYÁS JÓZSEF.

JÓKAI CSATAKÉPEIRŐL.

A sárospataki főiskola könyvtára két kis 12° rétű kéziratos kötet birtokába jutott, melyek kortörténeti dokumentumok. Címük: *Forradalmi és csataképek 1848—49-ből*. Írta Sajó. I—II. kötet. (A II. kötetben a Sajó név után, zárójelben Jókai M.) 1851. Az eredeti után leírva. Tartalma a következő: I. kötet. Előhang. (Ez később a forradalom alatt írt művekben a *Gyémántos miniszter* bevezetése lett.) A két menyasszony. A tarcali kápolna. Képek 1848—49-ből. Szenttamási György. A II. kötet: Az érteleány. Székely asszony. A vörös sipkás. Az elesett neje. A Bárdy-család. A kis szürke ember. Nomen et omen. Fáy Gyula. — Ha a novellákat összehasonlítjuk az 1850-es magyar kiadással,

¹ 1739-ben jelent meg. Magyarra utóbb Farkas Antal testőrirő fordította *Erköltői iskola, azaz huszonnégy nyújás historiák* címmel. Kassa, 1790. (Szerk.)

látjuk, hogy abban $8 + 5 = 13$ novella van. A későbbi kiadások hol két, hol három, hol egy kötetben adják a novellákat. Kéziratunkban nincsenek meg ezek: A fehér angyal, Komárom, A szerencsétlen szélkakas, Szegény asszony áldozatja, Egy bál. Ellenben az 1850-esből hiányzik: Fáy Gyula, A tarcali kápolna, Képek 1848—49-ből, Szenttamási György. — Egyes darabok a *Magyar emléklapokban*, illetőleg a *Magyar Írók Füzeteiben* is megjelentek közülök. Mivel «az eredeti után leírva» bejegyzésből azt tehetni föl, hogy vagy kéziratról, vagy nyomtatványról van leírva, az a kérdés merül fel, hogy melyik kiadásról? Magyar kiadása Pesten 1850-ben, német kiadása ugyanott szintén 1850-ben jelent meg. A Szinnyei lexikona szerint ezt az 1850-es pesti kiadást elkobozták s csak később, 1868-ban jelent meg újból «Schlachtenbilder 1851.» címmel. Erről Jókai az *Emlékeimből* c. könyvében található «Sajtó és cenzura Magyarországon» c. fejezetében nem szól. (1912. 48. 1.) A családi hagyomány azt tartja, hogy e könyvek az elkobzott kiadás másolatai. A két kéziratos kötetke Varga István (1837—96) győnyi tanár és igazgató (1870—1895) birtokában volt s attól mostani tulajdonosának nagybátyja, az ő hivatali utódja kapta. Hogy ki másolta, nem tudhatni. Lehet, hogy maga Varga István. Mindenesetre érdekes emléke a cenzura elleni küzdelemnek.

GULYÁS JÓZSEF.

JÓKAI MÓR ISMERETLEN LEVELE GR. TELEKI SÁNDORHOZ.

Jókai itt közölt levelét Kuncz Aladár hátrahagyott írásai között találtam. A levél Jókai erdélyi útjával kapcsolatos, de egyben a Teleki Sándor iránt érzett barátságának is emléke. A levél eredetéről az a néhány sor tudósít, amelyet egykori tulajdonosa vetett a levél hátlapjára. «Ez a levél gr. Teleki Sándorhoz szolt. Berkesi¹ találta Tanay Gusztáv elhunyt sógoránál az ő gyűjteményében. A levelet Teleki Sándor ajándékozta Tanaynak.» Jelenleg Máthé-Szabó Magda tanárnő tulajdonában van Kolozsvárt.

Kedves barátom.

Ha Isten is úgy akarja, az idén csakugyan eljutok Hozzád. Úgy Augusztus 31-kán este megyek Kolozsvárra, onnan 5-ikén tovább. Az unitárius atyafiakról kell mértéket vennem, mert egy regényt akarok rájuk szabni. Azontúl aztán rendelkezésedre állok, s ha otthon találalak, vagy szárazon, vagy gőzön csak eljutok valahogy. Hogy a confuziót tökéletessé tegyem, Domahidy Ferinek is irtam: már most nem tudom, hogy hol kapom meg? Azt szeretném különösen sejteni, hogy Kolozsvárról tengelyen rövidebb e az út Hozzád, vagy vasuton NagyBányának kerülve? Majd megtudom azt ott helyben.

Isten áldjon meg, kedves nőddel és gyermekeiddel együtt, ezt kívánja velem együtt a feleségem is.

B. füred. $\frac{26}{7}$. 76.

Ölel
igaz barátod
Jókai Mór.

Közli: JANCSÓ ELEMÉR.

¹ Egykori kolozsvári egyetemi tanár.